

УДК 681.518

О.Ю. Соколов, А.М. Скаковська

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ», Харків

ОПТИМІЗАЦІЯ СТАБІЛІЗАЦІЇ ЗОБРАЖЕННЯ ЗА ОПЕРАТИВНІСТЮ ПРИ КЛАСИФІКАЦІЙНОМУ НАСТРОЮВАННІ СИСТЕМИ РОЗПІЗНАВАННЯ

Пропонується підхід до підвищення оперативності стабілізації зображення для класифікаційної автонастройки електронно-оптичної системи розпізнавання зображень. Підвищення оперативності досягається шляхом визначення системи прирощень управляючого параметру настройки – струму обмотки об'єктивної лінзи.

електронно-оптична система розпізнавання зображень, класифікаційна настройка, критерій

Вступ

Важливою задачею в електронно-оптичних дослідженнях є стабілізація зображення, що залежить від багатьох факторів, які впливають на функціонування електронно-оптичної системи розпізнавання зображень [1]. Зображення вважається стабілізованим, коли область зондування електронним пучком на зразку (беручи до уваги вплив області взаємодії, внесок якої в область зразка, що зондується, може бути основною) менше, ніж розмір елемента зображення. Це особливо актуально, наприклад, при автоматичній класифікації зразків, яка вимагає додержання незмінних і однакових умов для прийняття високодостовірних рішень.

В роботі [2] наведено особливості реалізації алгоритму класифікаційної автонастройки електронно-оптичної системи розпізнавання зображень (ЕОСРЗ). Процес настроювання розглядається як ітераційна процедура пошуку максимуму інформаційної міри різноманітності початкового (розфокусованого) і поточного класів зображення. Недоліком цього алгоритму є можливість появи тривалого коливального процесу при зміні значення параметра настройки в області його екстремального значення, що призводить до зменшення оперативності стабілізації зображення.

Постановка задачі. З метою усунення цього недоліку розглянемо шляхи підвищення оперативності стабілізації електронно-оптичного зображення при реалізації запропонованої в роботі [2] методики. Оперативність настройки залежить безпосередньо від вибору системи прирощень параметрів настройки.

Дамо наступну постановку задачі оптимізації класифікаційної настройки за оперативністю. Нехай X_H^0 – клас, який характеризує найвищу функціональну ефективність $E_{\max}$ системи, що настроюється. Дано вектор параметрів настройки $g = \langle g_1, \dots, g_j, \dots, g_J \rangle$, відповідні обмеження на них

$R_j(g_1, \dots, g_J) \leq 0$ і клас X_0 , який характеризує початковий функціональний стан ЕОСРЗ, що настроюється. Треба з найбільшою оперативністю (швидкодією) перевести систему за k кроків настройки із класу X_0 в клас X_H^0 при умові досягнення максимального значення інформаційного критерію функціональної ефективності (КФЕ)

$$E_{\max} = \max_{\{k\}} E(k),$$

де $E(k)$ – значення КФЕ системи на k -му кроці настройки.

Теоретичні та методологічні положення підходу

В якості міри різноманітності класів X_0 і X_k було використано одну із модифікацій інформаційного критерію Шеннона, описану в роботі [2].

На рис. 1 показано розміщення цих класів в області значень одного параметру g_j – струму обмотки управління об'єктивної лінзи, який впливає на функціональний стан ЕОСРЗ в процесі її настройки.

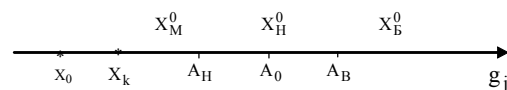

Рис. 1. Області параметру g_j , що настроюється

Наведено такі означення: A_0 – номінальне значення параметру g_j ; A_H, A_B – нижній та верхній експлуатаційні (нормовані) допуски на параметр g_j відповідно; X_0 – початковий (базовий) клас настройки, який відповідає розфокусованому функціональному стану ЕОСРЗ; X_k – поточний клас функціонального стану системи, який сформовано на k -му кроці настройки.

Для порівняння розглянемо три системи прирощень параметра системи, що настроюється – g_j . Перша система складається з однакових незмінних

прирошень параметра g_j . Друга система складається із природень, які на кожному кроці k настройки дорівнюють половинному поділу відрізка від точки A_0 до поточної точки X_k (рис. 1). При $k=1$ точка X_k співпадає з базовою точкою X_0 . Третя система складається з природень, які дорівнюють r -числам Фібоначчі. Розглянемо докладніше формування третьої системи природень, оскільки формування перших двох систем не потребує пояснень.

Означимо одиничну градацію шкали виміру параметра g_j через $\varphi_p(0)=1$, а найбільше число градацій через $\varphi_p(n-1)=n-1$. Тоді має місце наступна система природень значень параметра настройки:

$$\{\varphi_p(n-1), \varphi_p(n-2), \dots, \varphi_p(p+1), \varphi_p(p), \dots, \varphi_p(0)\}.$$

При цьому останні $p+1$ природень з боку найменшого дорівнюють одній градації:

$$\varphi_p(0) = \varphi_p(1) = \dots = \varphi_p(p) = 1.$$

Величина кожного наступного природення $\varphi_p(k)$, де $k \in (p+1, p+2, \dots, n-1)$, обчислюється за рекурентною формулою

$$\varphi_p(k) = \begin{cases} 0 & \text{при } k < 0; \\ 1 & \text{при } k = 0; \\ \varphi_p(k-1) + \varphi_p(k-p-1) & \text{при } k > 0. \end{cases} \quad (1)$$

Всі числа, які породжуються формулою (1) і відповідають заданому p називаються r -числами Фібоначчі. В табл. 1 наведено r -числа Фібоначчі при різних значеннях p .

Таблиця 1

R -числа Фібоначчі при різних значеннях p

$p \setminus k$	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
0	1	2	4	8	16	32	64	128	256	512	1024
1	1	1	2	3	5	8	13	21	34	55	89
2	1	1	1	2	3	4	6	9	13	19	28
3	1	1	1	1	2	3	4	5	7	10	15
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
∞	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

З таблиці видно, що r -числа Фібоначчі при $p=0$ співпадають з класичними двоїчними числами. При $p=\infty$ ряд r -чисел Фібоначчі складається з p одиниць.

Розглянемо вибір r -чисел Фібоначчі в якості системи природень значень параметра g_j . З цієї метою визначимо цілочислене значення параметра p :

$$p = \text{round}\left(\frac{t_{\Pi}}{\Delta t}\right), \quad (2)$$

де t_{Π} – час перехідного процесу в ЕОСРЗ; Δt – час одного кроку настройки. Далі для обчисленого за формулою (1) значення p формується за допомогою табл. 1 система природень значень параметру настройки g_j . При цьому необхідною умовою є перекриття сумою природень динамічного діапазону значень параметру g_j :

$$\sum_{k=0}^{n-1} \varphi_p(k) \geq L,$$

де $L = \gamma\chi$ – динамічний діапазон параметра g_j ; γ – число градацій динамічного діапазону; χ – ціна градацій.

Динамічний діапазон значень параметра настройки визначається перед процесом настройки

шляхом обчислення різниці між номінальним значенням A_0 і значенням параметра, яке відповідає початковому (базовому) класу X_0 , тобто на рис. 1 дорівнює відрізка A_0X_0 .

Реалізація алгоритму класифікаційного настроювання

Означимо три класи функціонального стану ЕОСРЗ: X_H^0 , який відповідає прийнятій фокусності, тобто оцінці “НОРМА”; X_M^0 , який відповідає значенню параметру g_j “МЕНШЕ НОРМИ”; X_B^0 , який відповідає значенню параметру g_j “БІЛЬШЕ НОРМИ” (рис. 1).

Зрозуміло, що класи X_M^0 і X_B^0 містять не стабілізовані зображення різного ступеню. Умовою запуску алгоритму є вихід системи зі стану, що відповідає класу X_H^0 . За базовий клас X_0 приймаємо стан системи розпізнавання на момент запуску алгоритму класифікаційної настройки.

Розглянемо алгоритм стабілізації електронно-оптичного зображення в рамках методу функціонально-статистичних випробувань [2]:

1. Зчитується масив значень яскравості зображення базового класу X_0 .

2. Здійснюється вибір початкових допусків A_H і A_B за правилом: $A_H = A_0 - \Delta$ і $A_B = A_0 + \Delta$. Оскільки двобічне поле контрольних допусків вибрано симетричним, то початкове значення Δ дорівнює чверті шкали яскравості, тобто 64.

3. Формується бінарний масив $\{x_{0,n}^{(j)}\}$ за правилом:

$$x_{0,n}^{(j)} = \begin{cases} 1, & \text{if } A_H \leq d_n^{(j)} \leq A_B; \\ 0, & \text{if else,} \end{cases}$$

де $d_n^{(j)}$, ($n = \overline{1, n^*}; j = \overline{1, J_{\max}}$) – випадкові реалізації зображення.

4. Формування бінарного еталонного вектору базового класу X_0 здійснюється шляхом статистичного усереднення масиву $\{x_{0,n}^{(j)}\}$ за формулою:

$$x_0^{(j)} = \begin{cases} 1, & \text{if } \sum_{n=1}^{n^*} x_{0,n}^{(j)} \geq n^*/2; \\ 0, & \text{if else.} \end{cases}$$

5. Після визначення напрямку зміни струму g_j шляхом встановлення приналежності класу X_0 до одного із класів X_M^0 або X_B^0 обирається стратегія зміни g_j на кожному кроці класифікаційної настройки за правилом:

$$g_j(k) = g_j(k-1) + \begin{cases} \varphi_p(k), & \text{if } E[g_j(k-1)] < E[g_j(k)]; \\ 0, & \text{if } E[g_j(k-1)] \geq E[g_j(k)], \end{cases}$$

де $\varphi_p(k)$ – прирощення струму фокусуєної лінзи, які дорівнюють p -числам Фібоначчі, обчислені за формулою (1).

Поточне зображення X_s формується аналогічно до X_0 при незмінних контрольних допусках.

Процес настройки закінчується при досягненні максимуму КФЕ $E^* = \max_{\{k\}} E_k$, де E_k – значення критерію на k -му кроці настройки.

Реалізація розглянутого алгоритму здійснювалася для стабілізації зображення, отриманого на електронному мікроскопі РЕМ-103-1 виробництва АТ СЕЛМІ (м. Суми, Україна), для якого сталий струм обмотки об'єктивної лінзи змінюється в діапазоні 0,3 – 2,0 А. При цьому значення струму g_j , яке відповідає класу X_H^0 , знаходиться в інтервалі 1,08 – 1,32 А і залежить від багатьох внутрішніх і зовнішніх випадкових факторів функціонування РЕМ. В якості системи прирощень значень параметра g_j було застосовано p -числа Фібоначчі (табл. 1).

Експериментально доведено, що тривалість стабілізації зображення для РЕМ-103-1 не перевищувала 5 с замість 14 с при сталому кроці настроювання. На рис. 2 показано залежність кількості ітерацій від часу настроювання системи розпізнавання зображень: 1 – оператором; 2 – системою розпізнавання при збільшенні в процесі навчання параметру настроювання g_j зі сталим кроком $k = 1$; 3 – системою розпізнавання при збільшенні в процесі навчання параметру настроювання g_j за законом p -чисел Фібоначчі.

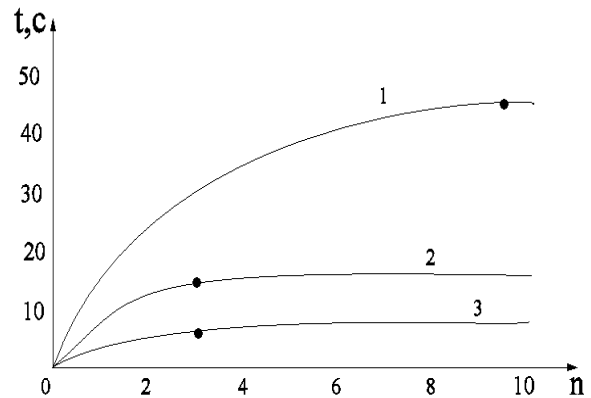

Рис. 2. Залежність кількості ітерацій від часу настроювання системи розпізнавання

Висновки

Набув подальшого розвитку метод автоматичної класифікації для самонастроювання, що полягає в побудові метричного простору по класам матриць яскравостей досліджуваного об'єкту, і дозволяє оцінити міру різноманітності між зображеннями досліджуваного зразку. Отримана метрика застосовується для формування керуючих впливів на функціональну ефективність ЕОСРЗ.

Список літератури

1. Соколов А.Ю., Скаковская А.Н. Интеллектуальные методы управления растровым электронным микроскопом на основе функционально-статистического подхода // Тези доповіді на Міжнародну конференцію з автоматичного керування «Автоматика-2007». – Севастополь. – 2007. – С. 85-86.
2. Кузьмін І.В., Скаковська А.М. Класифікаційне настроювання електронного мікроскопа за методом функціонально-статистичних випробувань // Оптико-електронні інформаційно-енергетичні технології. – Вінниця: ВДТУ. – 2001. – № 1. – С. 92-98.

Надійшла до редколегії 4.12.2007

Рецензент: д-р техн. наук, проф. О.А. Борисенко, Сумський державний університет, Суми.